

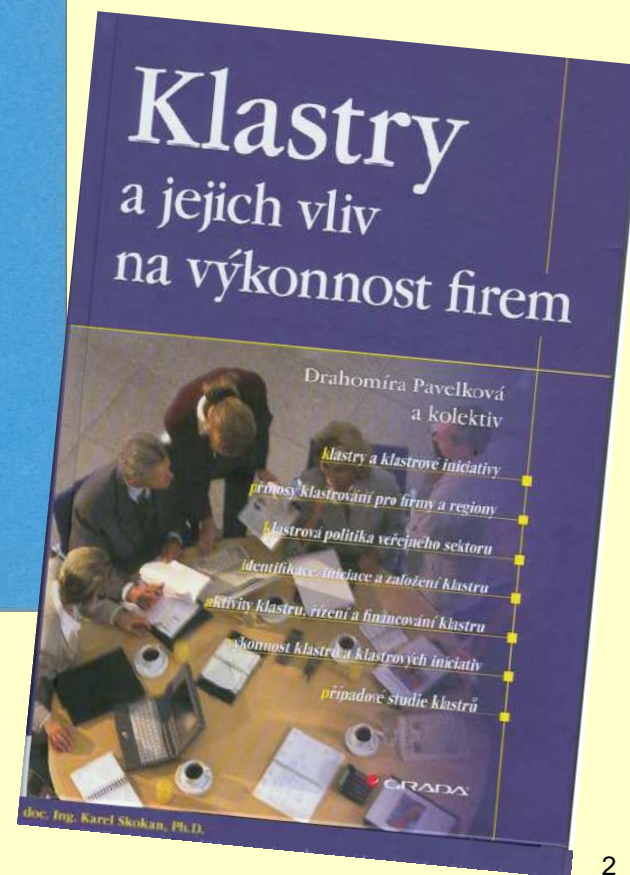
Kolokvium o regionálních vědách
Bořetice 18.-19.6.2009

Řešení regionálních disparit v regionální politice středoevropských zemí

doc. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
Katedra evropské integrace
Ekf VŠB-Technická univerzita Ostrava

Jaké téma zvolit?

Řešení výzkumu MMR 2007-2010

WD - Výzkum pro řešení regionálních disparit

VŠB-Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta

WD-55-07-1

Regionální disparity v územním rozvoji ČR – jejich vznik, identifikace a eliminace

**KOMPARATIVNÍ ANALÝZA POJETÍ, PŘÍSTUPŮ A
VYUŽITÍ REGIONÁLNÍCH DISPARIT V REGIONÁLNÍM
MANAGEMENTU PĚTI STŘEDOEVROPSKÝCH ZEMÍ**

Výzkumná studie DÚ 4

Cíl a obsah

Cíl:

- **Vyvolat diskuzi nad zaměřením regionálních politik pro řešení regionálních disparit v kontextu politiky soudržnosti a konkurenceschopnosti.**

Obsah:

- **Východiska současné regionální politiky po rozšíření EU**
- **Regionální disparity ve vybraných zemích střední Evropy přístupy regionální politiky k jejich řešení**
- **Soudržnost, konkurenceschopnost a disparity**

Regionální disparity v mezinárodním srovnání ve vybraných zemích

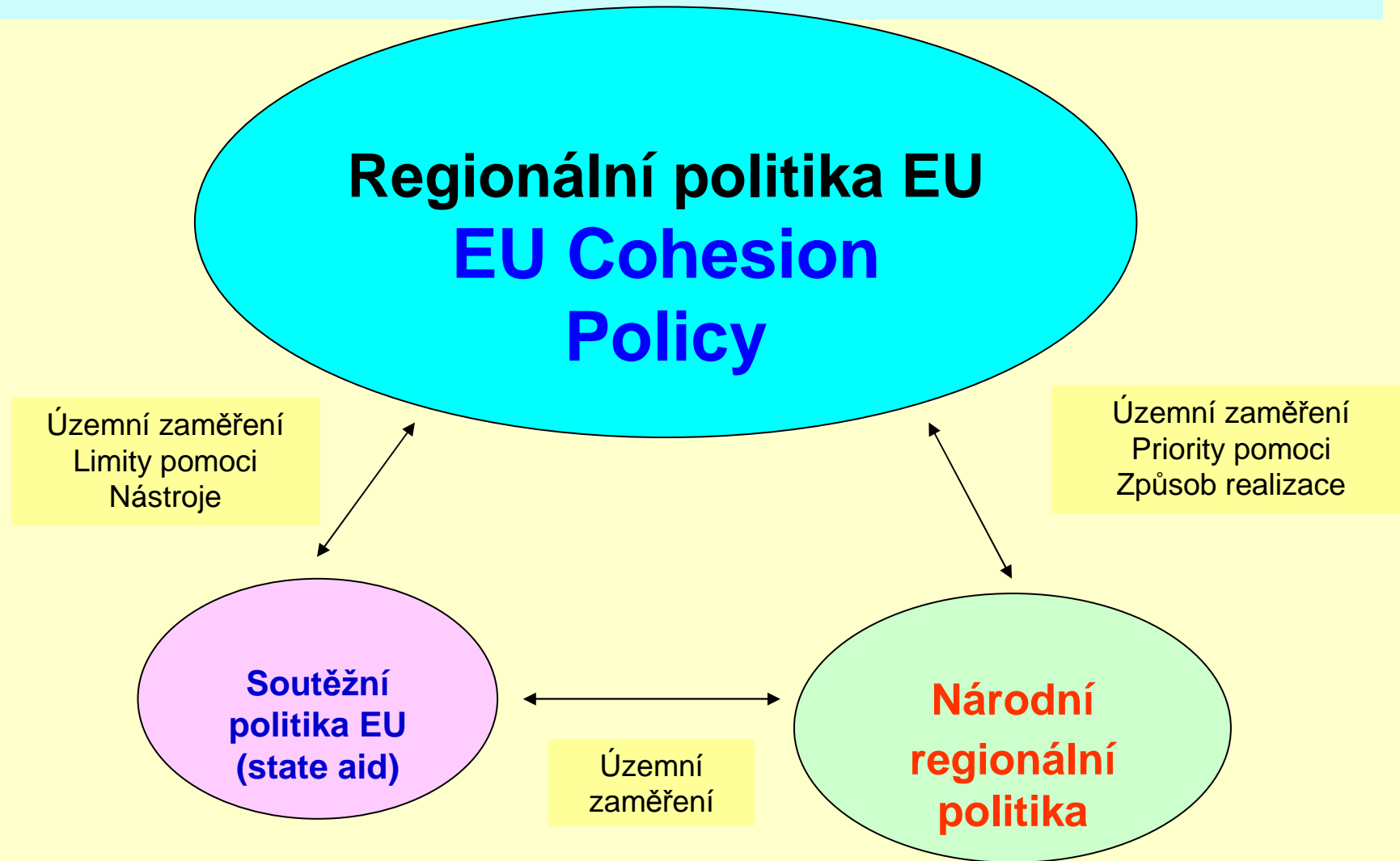
Německo
Rakousko
Maďarsko
Polsko
Slovensko

Porovnáváme nesrovnatelné?

- Velikost, vyspělost, členství,
ale

- **Disparity, tradice,
kultura, ekonomické
vztahy**

Současná regionální politika v Evropě

Rozšíření EU v roce 2004 a regionální rozvoj

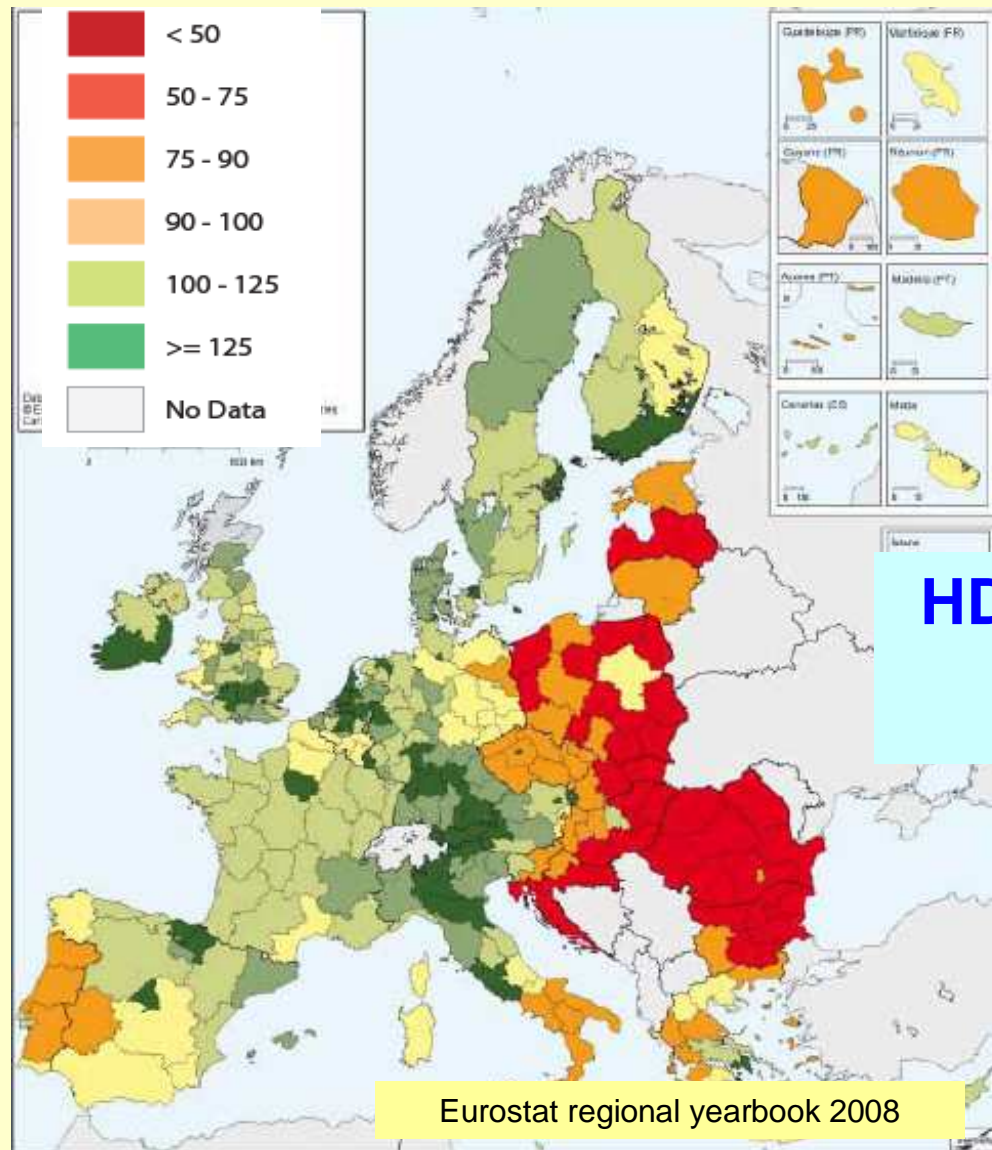
Důsledky

- Národní konvergence a regionální divergence
- Prohloubení regionálních disparit
- Zvýšení konkurence

Výzvy

- Otevření „evropského prostoru“ – společný trh, vývoj a výzkum, vzdělávání,..
- Přístup ke zdrojům financování ze SF
- Orientace na soudržnost, konkurenceschopnost, inovace a růst

Evropa po rozšíření EU 2004 (2007)

HDP na obyvatele v PPS

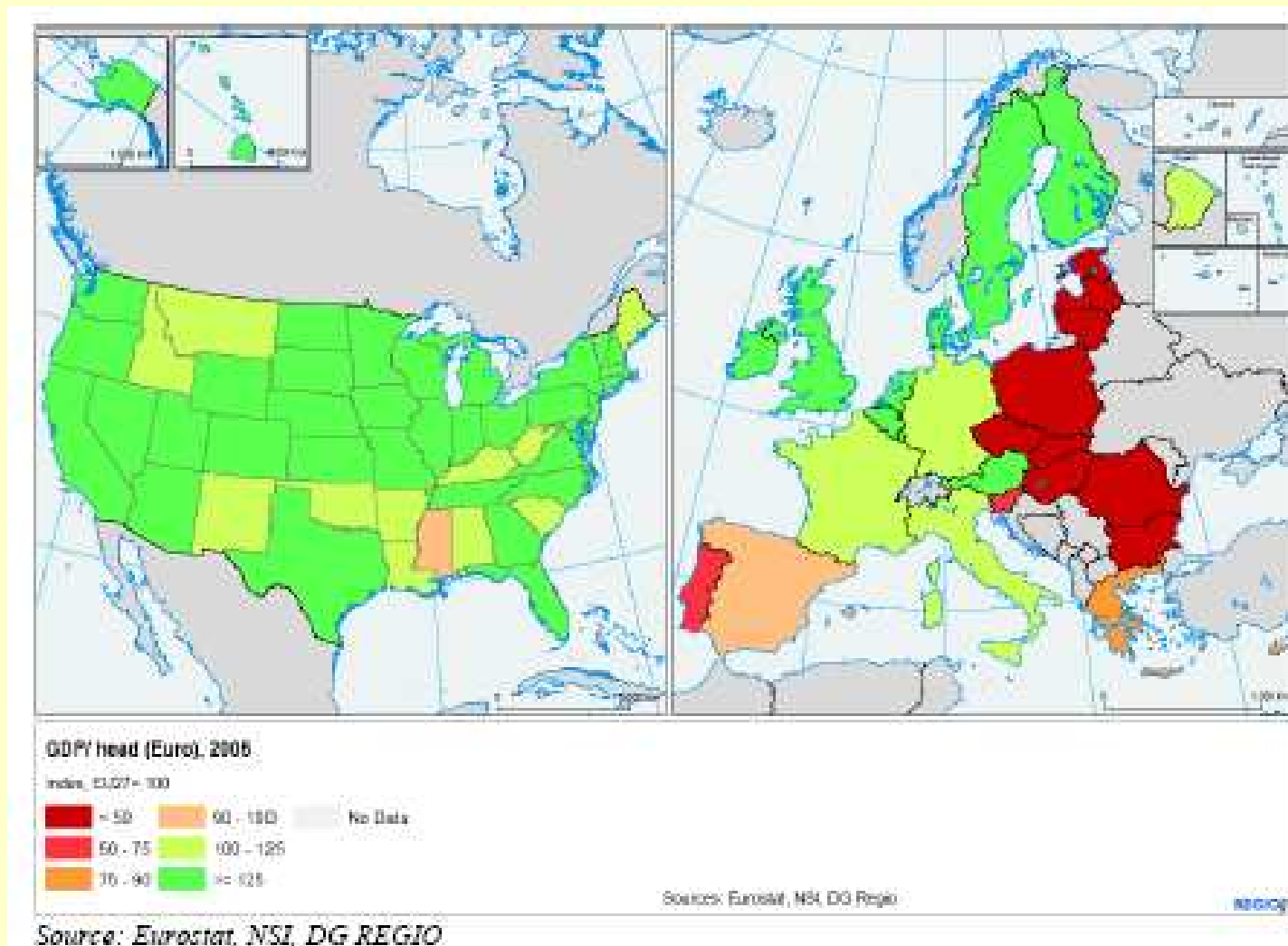
v NUTS2 regionech v 2005
(EU27=100)

Rozdíly mezi státy: **7,57x** 35% (BG) – 265 % (LU).....77% (CZ)

Rozdíly mezi regiony: **12,63x** 24 % (RO) – 303 % (UK)

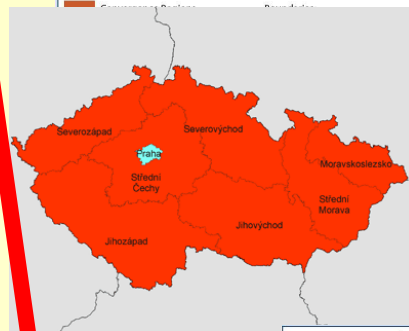
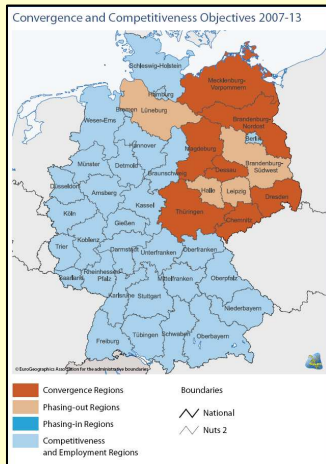

Disparity v HDP/ob. v roce 2005 a politiky soudržnosti ve dvou Uniích

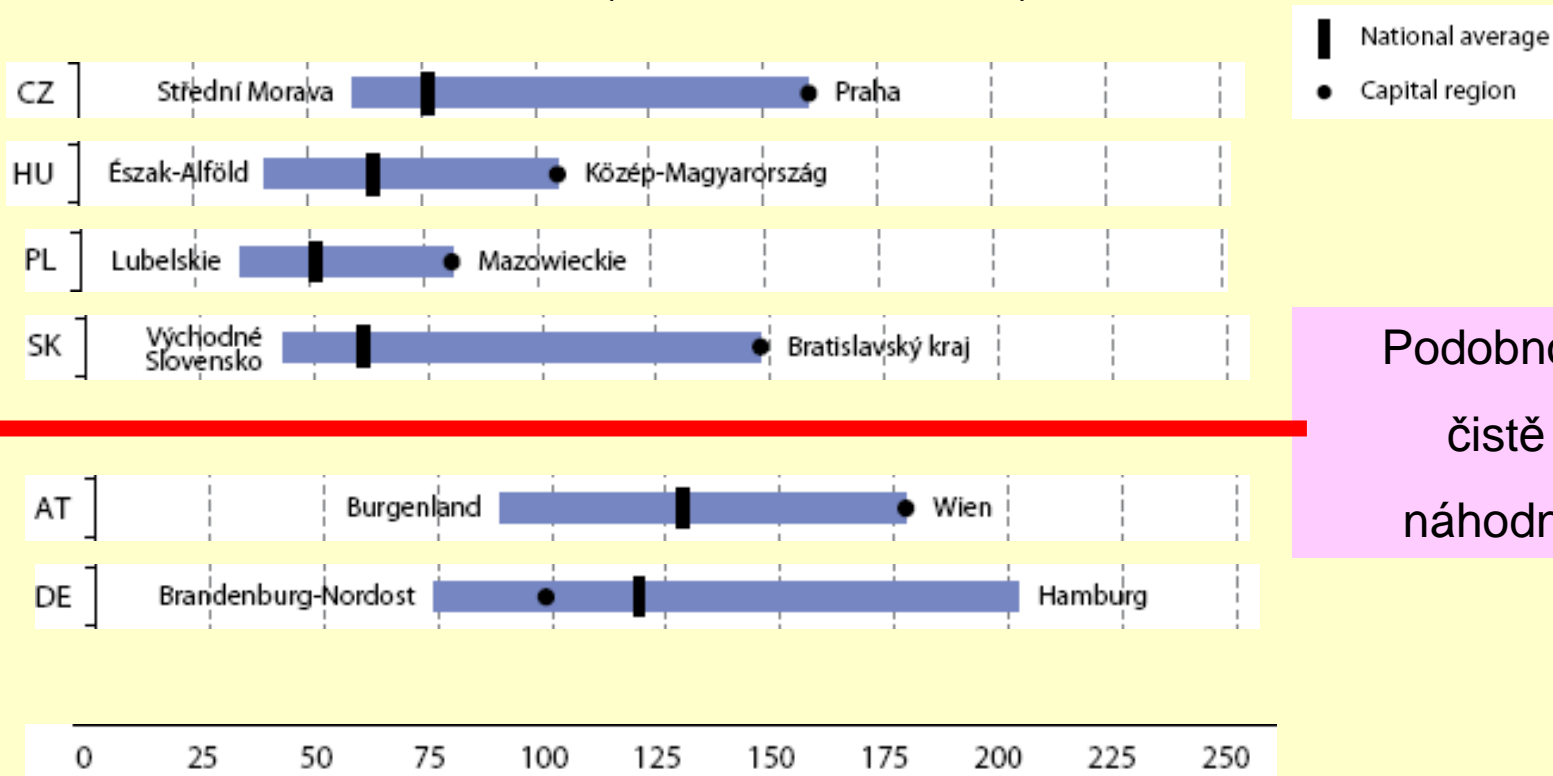
Barca Rep.

Cíle politiky soudržnosti EU

Velké regionální rozdíly i ve vyspělých zemích

HDP na obyvatele v PPS v NUTS2 regionech
(2005, EU27=100%)

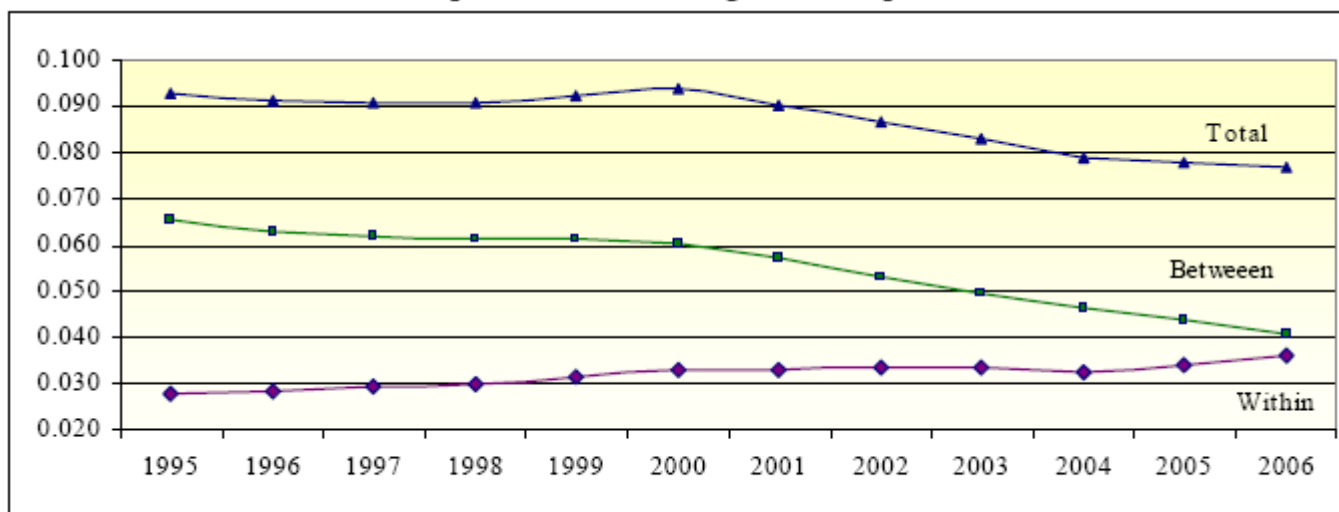
Podobnost
čistě
náhodná

Vybrané ukazatele disparit (před krizí 2008)

Stát/regiony	HDP/obyv. (PPS) EU27=100 (2006)		Nezaměstnanost (%, 2007)		GERD (% HDP/VaV, 2005)	
Česko	77,4		5,3		1,41	
Regiony NUTS2	38400-14200	2,7	2,4-9,50	3,96	0,25-2,77	11,08
Slovensko	63,5		11,1		0,51	
Regiony NUTS2	35100-8200	4,28	4,3-20,4	4,74	0,28-0,88	3,14*)
Maďarsko	63,6		7,4		0,94	
Regiony NUTS2	24900-9500	2,62	4,7-12,3	2,62	0,31-1,37	4,42
Polsko	52,3		9,6		0,57	
Regiony NUTS2	19700-8400	2,35	8,1-12,7	1,57	0,08-1,10	13,75
Německo	115,8		8,4		2,48	
Regiony NUTS1	47200-18600	2,58	4,9-17,40	3,55	1,05-4,19	3,99
Rakousko	124,3		4,4		2,46 **)	
Regiony NUTS2	39200-19400	2,02	2,8-8,3	2,96	0,53-3,35	6,32

Indikátor disperze disparit:

Theilův index, HDP/ob., NUTS 2 regiony, EU-27
2 složky: vliv členského státu (Bc) a regionu (Wc)

Source: EUROSTAT database. DG REGIO own calculation.

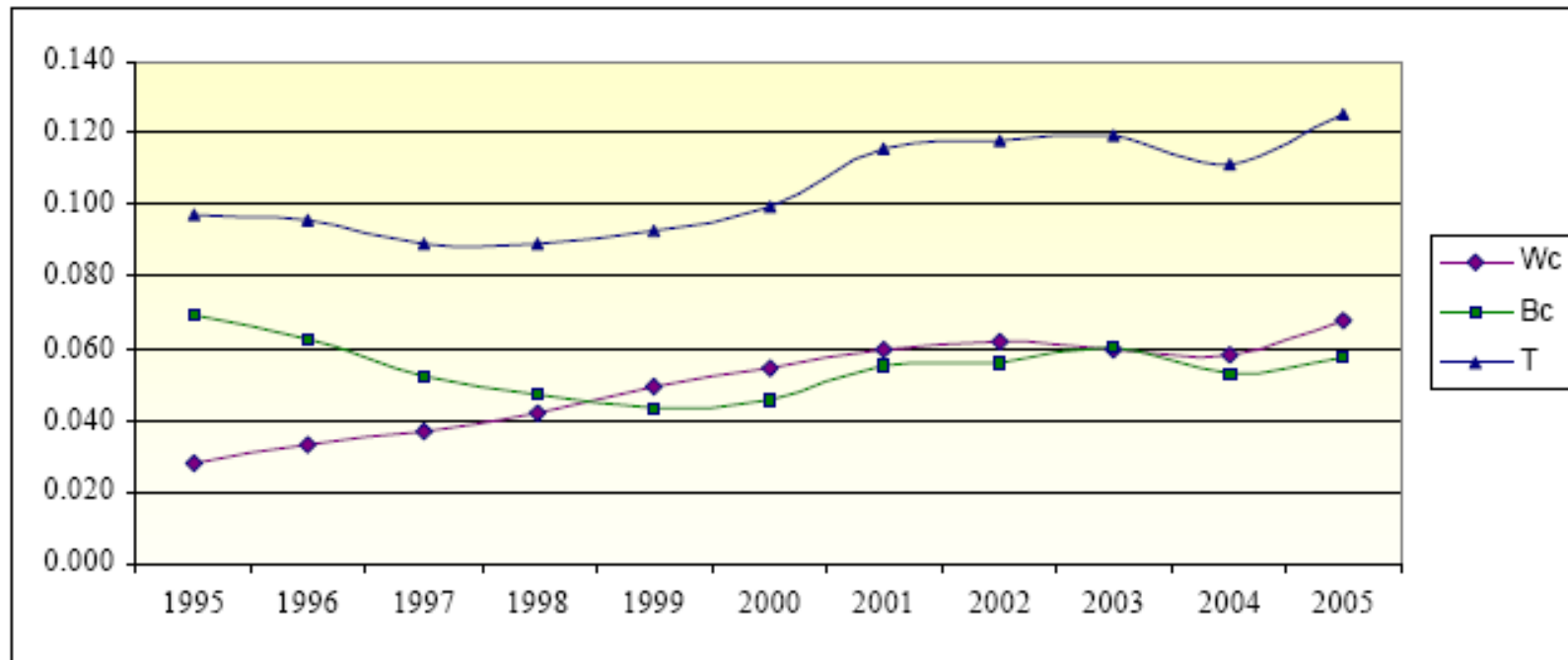
**Celkové disparity mezi regiony EU klesají zejména z důvodu poklesu
disparit mezi státy**

a

Disparity mezi regiony v rámci státu rostou

Indikátor disperze disparit

Theilův index, HDP/ob., NUTS 2 regiony, EU-12
2 složky: vliv členského státu (Bc) a regionu (Wc)

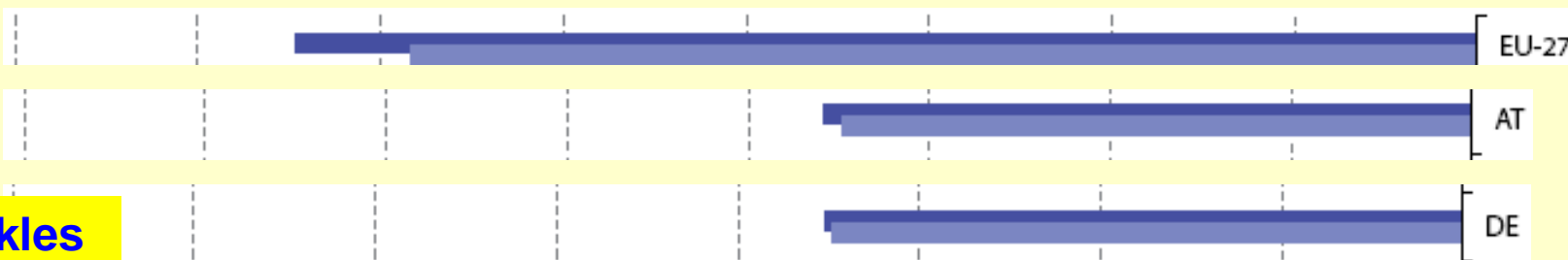
Source: EUROSTAT database. DG REGIO own calculation.

Není regionální konvergence pouhou iluzí?

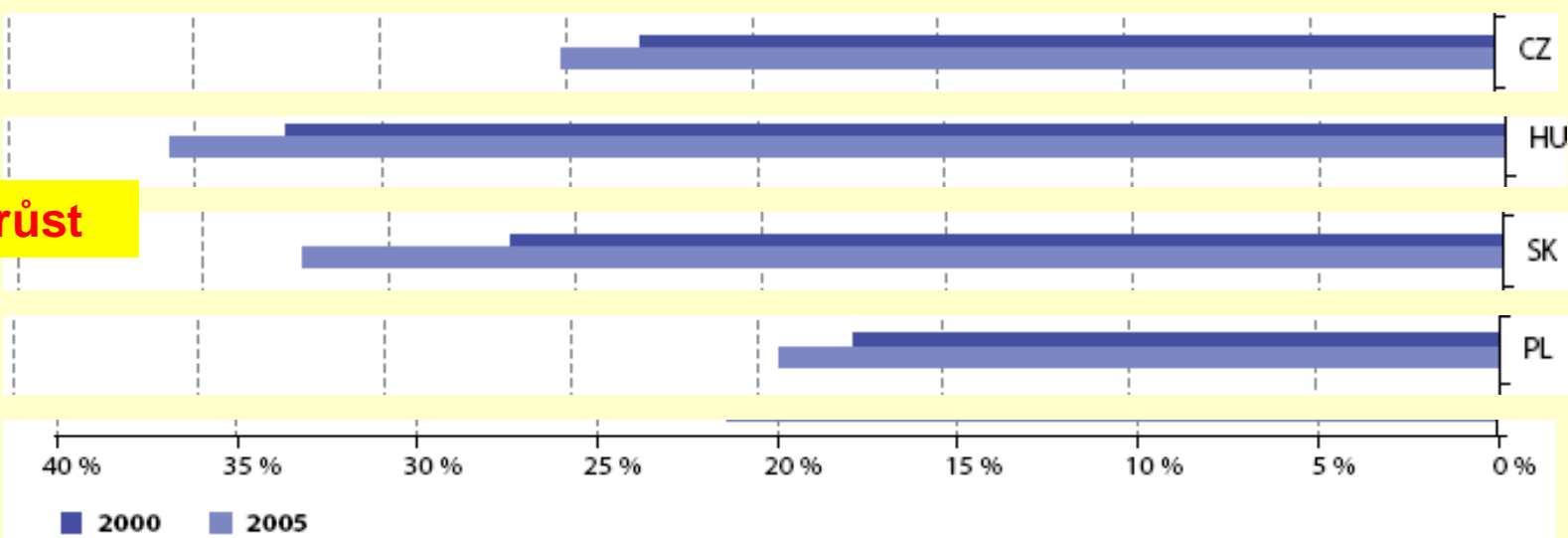
Disperze regionálního HDP/ob.

v PPS, NUTS2, 2000 a 2005

Pokles

Nárůst

Povaha a vnímání regionálních problémů v EU

- **Státy s omezenými disparitami**
  - Rakousko, Holandsko, Lucembursko
- **Státy s koncentrovanými a velkými problémy**
  - Německo, Itálie
- **Nové členské státy**
  - Česko, Polsko, Slovensko Maďarsko
- **Státy s diferencovanými problémy**
  - Francie, Velká Británie,..
- **Státy s řídko osídlenými oblastmi**
  - Švédsko, Finsko,..

Vnímání regionálních problémů

Česko	Silné vnímání disparit mezi Prahou a ostatními kraji. Problémy průmyslových regionů
Slovensko	Prohlubování regionálních disparit zejména na úrovni krajů NUTS3 a nižších územních jednotek (okresy a obce). Výrazný růst Bratislavy a jejího okolí.
Maďarsko	Silně jsou vnímány disparity mezi Budapeští a ostatní části země, disparity mezi Středomaďarským a ostatními NUTS2 regiony. Růst disparit na nižší úrovni.
Polsko	Mezera mezi rozvinutými regiony na západě a venkovskými a starými průmyslovými regiony na severu a východě se prohlubuje.
Rakousko	Tradiční regionální disparity mezi spolkovými zeměmi se snižují. Problém se omezuje na urbánní a venkovskou dimenzi a nevyžaduje velké regionální intervence.
Německo	Hlavním problémem přetrvávající disparity mezi starými a novými zeměmi, které ovlivňují celkovou výkonnost země.

Regionální struktura vybraných zemí ovlivňuje přístupy k regionální politice

Stát	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3
Německo	Spolkové země (16) s vlastní rozhodovací pravomocí	Vládní obvody (39)	Okresy (429)
Rakousko	Velké regiony (3)	Spolkové země- základní správní celky (9)	Politické nebo soudní okresy (35)
Maďarsko	Tzv. velké regiony (3)	Uměle vytvořené regiony (7)	Župy – základní samosprávné regiony (kraje) (20)
Polsko	Regiony složené z několika vojvodství (6)	Vojvodství – samosprávné administrativní celky (16)	Subregiony – uměle vytvořené spojením několika okresů (66)
Slovensko	Celé území Slovenska (1)	Regiony i uměle vytvořené spojením krajů (4)	Kraje jako základní samosprávné celky (8)
Česko	Celé území České republiky (1)	Regiony soudržnosti uměle vytvořené spojením krajů (8)	Kraje jako základní samosprávné celky (14)

Řízení regionální politiky

Německo	Podle Ústavy jsou za ekonomický rozvoj odpovědné spolkové země . Avšak programy GA pro domácí regionální politiku a využívání strukturálních fondů EU jsou koordinovány spolkovým Ministerstvem hospodářství.
Rakousko	Regionální politika zůstává odpovědností 9 spolkových zemí . Je koordinována úřadem Spolkového kancléřství a nezávazným doporučením Rakouské konference pro územní plánování ORÖK.
Maďarsko	Stát si ponechává velkou část pravomocí v řízení regionální politiky. V důsledku politiky soudržnosti dochází k přesunu pravomocí na nižší úroveň statistických regionů NUTS2.
Polsko	Ministerstvo regionálního rozvoje má mít klíčovou úlohu při koordinaci regionální politiky zejména v souvislosti s využitím strukturálních fondů EU. V řízení regionálního rozvoje mají sehrát významnější úlohu i samosprávná vojvodství.
Slovensko	Novelou zákona o podpoře regionálního rozvoje v roce 2008 byla zvýšená úloha samosprávných vyšších územních celků při přípravě a realizaci programů hospodářského a sociálního rozvoje krajů, regionálních inovačních strategií a dalších strategií v rámci kraje. Politika soudržnosti EU je však implementována státem .
Česko	???

Národní regionální politika - dokumenty

Česko	Strategie regionálního rozvoje ČT 2007-2013 (2006) Politika územního rozvoje (2008)
Slovensko	Má být Národní strategie regionálního rozvoje SR (nahrazuje NSRR)
Maďarsko	Národní koncepce územního rozvoje (2005)
Polsko	Národní rozvojová strategie 2007-2015 (2006)
Rakousko	Rakouská koncepce územního rozvoje (2001) – koncept a orientace - nezávazná
Německo	Rámcový plán společných úkolů pro zlepšení regionální hospodářské struktury 2007-2010 (2007)

Cíle národní regionální politiky

Česko	Vyvážený, harmonický a udržitelný rozvoj regionů, který povede ke zvyšování úrovně kvality života obyvatelstva (cíl disparitní a rozvojový).
Slovensko	Vyvážený hospodářský a sociální rozvoj (podle zákona)
Maďarsko	Regionální konkurenceschopnost, územní konvergence
Polsko	Kvalita života životní úroveň občanů (konkurenční ekonomika, růst konkurenceschopnosti všech regionů)
? Soudržnost nebo konkurenceschopnost ?	
Rakousko	Územně vyvážený rozvoj, konkurenceschopnost regionů, přístup k infrastruktuře a znalostem,..
Německo	Společné úkoly spolku a spolkových zemí pro zlepšení regionální hospodářské struktury

Politika soudržnosti EU - Dokumenty

Stát	Operační programy	EU alokace v mld. €
Česko	9 ROP (7+2 Praha), 8 TOP	26,7
Slovensko	2 ROP (Společný + Bratislava), 9 TOP	11,3
Maďarsko	7 ROP, 8 TOP	24,9
Polsko	4 OP národní, 16 ROP vojvodství, 1 OP Východní Polsko	67,3
Detail: úroveň spolufinancování		
Rakousko	9 ROP pro spolkové země, 1 OP z ESF	1,2
Německo	34 ROP pro spolkové země (17+17 ESF a ERDF), jen 2 TOP (HR a Doprava)	25,4

Politika soudržnosti EU – Cíle a priority

Stát	Cíl	Priority regionálního rozvoje
Česko	Konkurenceschopná česká ekonomika, otevřená, flexibilní a soudržná společnost, atraktivní společnost a vyvážený rozvoj území	Vyvážený a harmonický rozvoj celého území ČR, dosažený prostřednictvím zmírňování disparit mezi regiony i uvnitř regionů.
Slovensko	Konkurenceschopnost a výkonnost regionů, zaměstnanost	Infrastruktura a regionální dostupnost, znalostní ekonomika a lidské zdroje
Maďarsko	Udržet dlouhodobý růst a zaměstnanost na základě zvýšení konkurenceschopnosti...	Regionální centra – rozvojové póly, rozvoj venkovských oblastí a cestovní ruch
Polsko	Konkurenceschopnost ekonomiky založené na znalostech a podnikání, zaměstnanost a soudržnost	Zvyšování konkurenceschopnosti, snižování disparit a rozvoj regionů
? Soudržnost nebo konkurenceschopnost ?		
Rakousko	Kvalita života, příjmů a zaměstnanosti a posílení konkurenceschopnosti regionů	Regionální znalostní základny a inovace, atraktivní regiony, zaměstnanost a kvalifikace
Německo	Inovace, znalostní společnost a konkurenceschopnost	Atraktivnost regionů a jejich rozvoj, pracovní místa

Změna paradigmatu regionální politiky

- **Tradiční:**
  - Finanční transfery firmám, regionům a na veřejné práce.
  - Velká část zdrojů alokovaná sektorově a řízená centrálně bez vazby na místo.
- **Nové:**
  - Orientované na místo/území, znalosti (knowledge)
  - Integrovaný a participativní přístup založený na víceúrovňovém způsobu vládnutí (multilevel governance).

Dvojice rozvojových cílů EU

Cíl „Soudržnost a vyvážený regionální rozvoj“

- **Snížovat regionální disparit** na všech úrovních, včetně nadměrné koncentrace aktivit v tzv. pentagonu
- Revitalizovat málo osídlené a ekonomicky slabé regiony
- Vyvarovat se negativních územních dopadů sektorových politik

Cíl :Posílení evropské konkurenceschopnosti“

- Silnější integrace evropských regionů do globální ekonomiky včetně budování několika dynamických zón globální ekonomické integrace
- Využití ekonomického **potenciálu všech** regionů

**Oba cíle se vztahují k území (regiony, státy)
Stejně (podobné) ukazatele pro hodnocení obou cílů**

Nejsou tyto cíle protichůdné?

Závěry k řešení regionálních disparit ve střední Evropě

- *Nesourodá skupina srovnávaných zemí (velikost a vyspělost) avšak variantní přístupy k disparitám.*
- *Snižování regionálních disparit deklarováno v základních rozvojových dokumentech, avšak různé přístupy v realizaci.*
  - U **Německa a Rakouska** je hlavní váha intervencí přenesena na úroveň spolkových zemí.
  - U **Česka, Maďarska, Polska i Slovenska** pak ještě převládá centralistická orientace regionální politiky zejména proto, že finanční zdroje regionálního rozvoje pochází převážně z unijního rozpočtu.
- Řešení regionálních disparit je ve všech zemích podtextem a původním východiskem regionální politiky,
  - avšak zejména u Rakouska a Německa je kladen silný důraz na endogenní faktory rozvoje, zvyšování potenciálu regionů a nespolehání na realokaci národních nebo evropských zdrojů.
- **Prioritami** jsou Competitiveness, Innovation and Knowledge

Závěry k řešení regionálních disparit ve střední Evropě

- **Moderní přístupy** k regionální politice deklarují
  - orientaci na **rozvoj potenciálu** a konkurenceschopnost všech regionů,
  - vytváření **podmínek pro rozvoj** před finančními intervencemi a
  - aktivní úlohu **governance** na úrovni samosprávných regionů.
- **Roste význam**
  - **regionálního** regionálního rozvoje a
  - **regionální** regionální politiky.

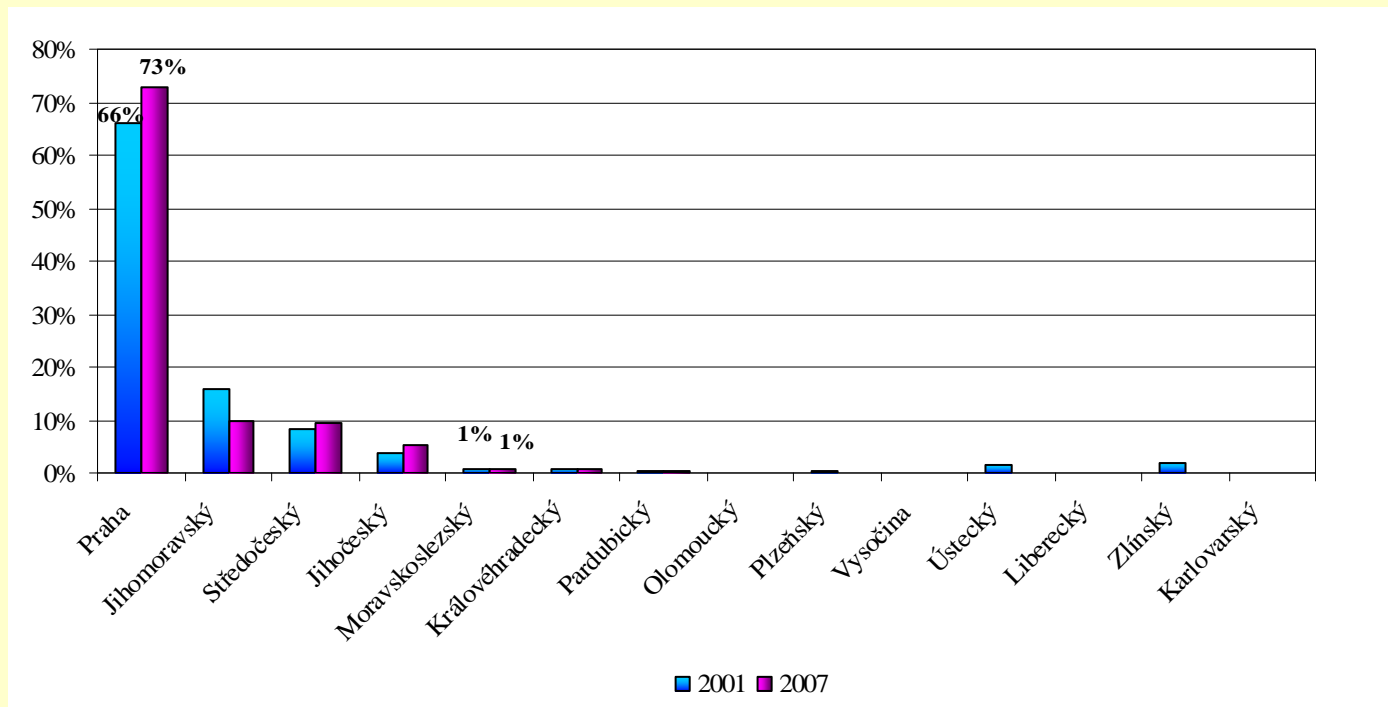
Jak dál v politice soudržnosti EU?

- An Agenda for Reformed Cohesion Policy:
**A Place-Based Development Approach
And
Efficiency and Social Inclusion**
(Barca Report, 2009)
- Nová situace ve světě a v EU vyžaduje nová řešení i v regionální politice, jejich cílech, financování a řízení.
- Aby neplatilo
„All the world is only a stage and the people merely players!“
W. Shakespeare

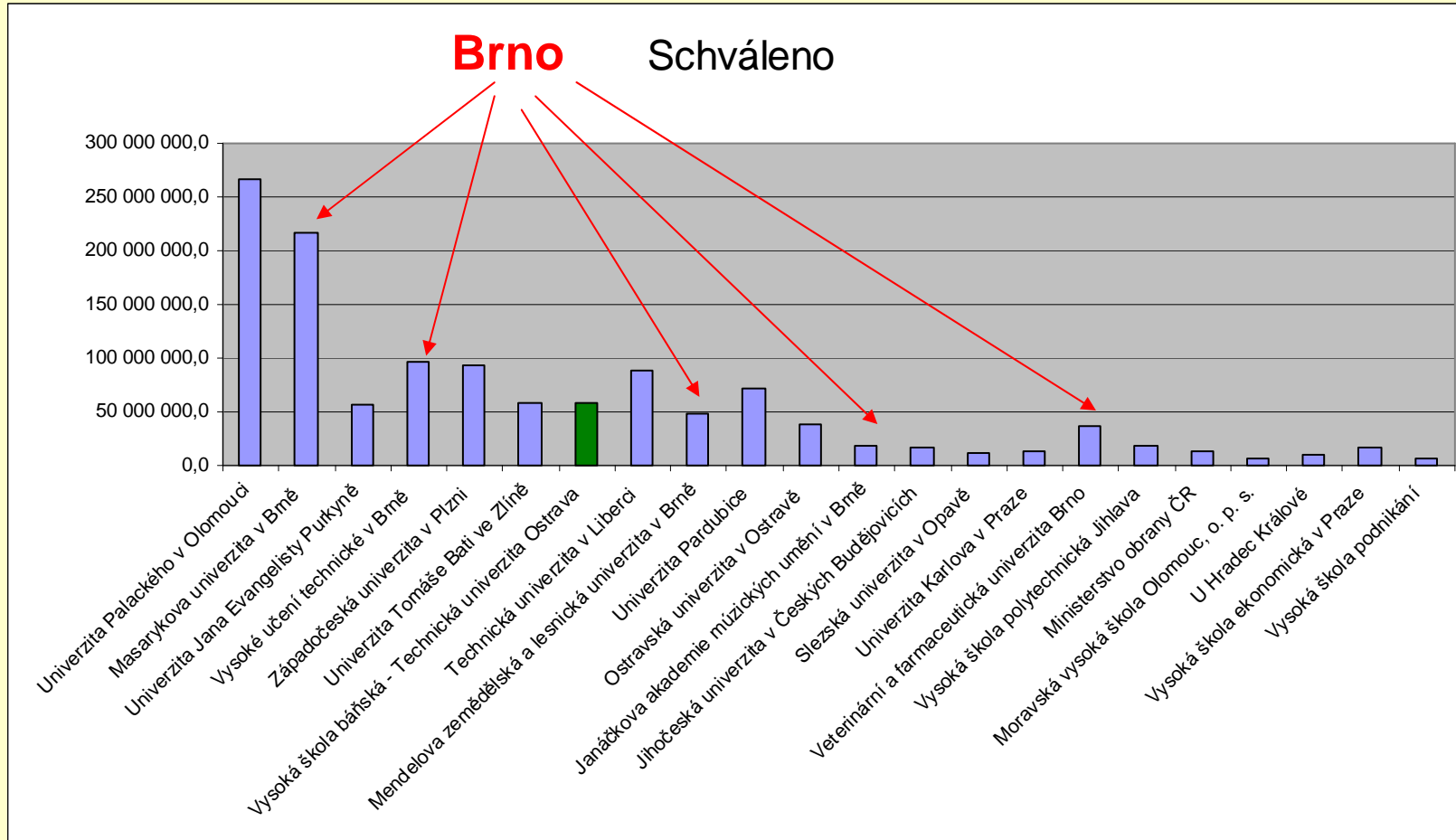
A poznámka na závěr....

Regionální politika ČR v praxi?

Státní prostředky na VaV 2001-2007

Schválené projekty OP VpK, 2.2

Co také prošlo v rámci OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost

- **Minimalizace šikany za 48 milionů Kč** (Aisis)
- **Vzdělávání vedoucích pracovníků školních jídelen za 21 milionů Kč** (Okin Educa, s.r.o.)
- **Prevence sociálně patologických jevů pro pedagogické pracovníky škol za 51 milionů Kč** (UK v Praze)

**Regionální politika a regionální rozvoj jsou
stále výzvou a příležitostí i pro nás,
pedagogy a výzkumníky.**

....

(Minimálně, že nás živí)

Proto chvála regionální politice!

Děkuji Vám za pozornost

karel.skokan@vsb.cz